

MATERIJALNO KRIVIČNO PRAVO

<https://doi.org/10.7251/CEST1625048M>

UDK. 343.819.1:343.24/.27-053.6

MALOLJETNIČKE KRIVIČNE SANKCIJE U UPOREDNOM ZAKONODAVSTVU

Ljubinko Mitrović

Redovni profesor, Fakultet pravnih nauka Panevropskog univerziteta APEIRON u Banjoj Luci,
ljubinko58@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-3809-4183>

Miloš Bukejlović

Diplomirani pravnik sa položenim pravosudnim ispitom, potpredsjednik Vlade Republike Srpske i
ministar pravde Republike Srpske, milosbukejlovic@gmail.com

Apstrakt: Maloljetničke krivične sankcije predstavljaju zakonom predviđene mjere društvenog reagovanja prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela koje izriču zakonom određeni organi s ciljem zaštite društva od kriminaliteta kroz vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj maloljetnika. Maloljetniku se ne može izreći krivična sankcija za krivično djelo koje zakonom nije bilo predviđeno kao krivično djelo prije nego što je izvršeno, niti se može izreći krivična sankcija koja zakonom nije bila propisana kao krivična sankcija prije nego što je krivično djelo izvršeno. Njihova je svrha suzbijanje protivpravnih djela kojima se povređuju ili ugrožavaju vrijednosti zaštićene krivičnim zakonodavstvom, odnosno suzbijanje svih vrsta, oblika i vidova kriminaliteta maloljetnika. Gotovo sva savremena krivična zakonodavstva u sistemu krivičnopravnih mjera reagovanja na kriminalitet predviđaju i poseban sistem maloljetničkih krivičnih sankcija koji se u velikoj mjeri naslanja na standarde utvrđene međunarodnopravnim aktima (donesenim u okviru i pod okriljem univerzalne organizacije – Ujedinjenih nacija, ili regionalne organizacije – Savjeta Evrope). U uporednom zakonodavstvu, nezaobilazne maloljetničke sankcije jesu vaspitne mjere. Uz njih, značajan broj, posebno evropskih zemalja u svojim zakonodavstvima propisuju i kaznu maloljetničkog zatvora, te niz mjera bezbjednosti. Uz maloljetničke sankcije svakako ne treba zaboraviti i niz mjera sui generis, odnosno alternativnih mjera koje se primjenjuju prema ovoj kategoriji učinilaca krivičnih djela.

Ključne riječi: maloljetnici, krivične sankcije za maloljetnike, vaspitne mjere, kazna maloljetničkog zatvora.

1. UVOD

Poseban sistem maloljetničkih krivičnih sankcija kao oblik reagovanja na kriminalitet mladih, a koji se u značajnoj mjeri naslanja na standarde utvrđene međunarodnopravnim dokumentima (donesenim u okviru i pod okriljem univerzalne organizacije – Ujedinjenih nacija, ili regionalne organizacije – Savjeta Evrope) propisan je u gotovo svim savremenim krivičnim zakonodavstvima¹. Sistem

¹ Mitrović, Lj., (2012), *Sistem kaznenih sankcija u Republici Srpskoj*, Međunarodno

maloljetničkih krivičnih sankcija koje se danas primjenjuju prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela predstavlja jedno od najvažnijih, ako ne i najvažnije pitanje maloljetničkog krivičnog materijalnog prava uopšte². Taj sistem je karakterističan po svojoj strukturi, ciljevima, uslovima primjene, ali svakako i po njegovim stalnim promjenama u smislu uspostavljanja novih mjera i sankcija i nestanka nekih, često puta dugi niz godina primjenjivanih krivičnih sankcija, odnosno posebnih krivičnopravnih mjera³. U današnjem uporednom pravu mogu se pronaći različite krivične sankcije, odnosno formalne ili alternativne mjere koje se primjenjuju na maloljetne učinioce krivičnih djela, a najčešće od njih jesu: 1) upozorenje, policijsko upozorenje, ukor, opomena, vaspitni nalozi, vaspitne preporuke, proglašavanje maloljetnika učiniocem krivičnog djela bez izricanja krivične sankcije, vaspitne mjere "direktive"; 2) novčana kazna, rad u korist zajednice, naknada štete oštećenom, medijacija, pojačani nadzori; 3) posebni obrazovni kursevi, obuke i druge intenzivnije sankcije edukativnog karaktera; 4) mješovite osude, koje podrazumijevaju kombinovane obaveze, koje mogu da budu karakterisane i kao "represivnije" u postupanju sa maloljetnim učiniocima krivičnih djela; 5) uslovna osuda bez zaštitnog nadzora; 6) uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom; 7) uslovna osuda pod kontrolom probacijske službe i uz elektronski nadzor, te 8) zavodske vaspitne mjere, maloljetnički zatvor i druge slične forme lišavanja slobode⁴.

U ovom referatu, analiziraćemo krivične sankcije koje se mogu izricati maloljetnim učiniocima krivičnih djela prema krivičnim zakonodavstvima Srbije, Crne Gore, Hrvatske, Sjeverne Makedonije, Slovenije, Njemačke, Ruske Federacije, Austrije, Belgije, Francuske, Češke Republike, Švedske, Švajcarske, Engleske i Velsa, Kanade, Holandije, Španije i Poljske.

1.1. Srbija

Zakon o maloljetnim učiniocima krivičnih djela i krivičnopravnoj zaštiti maloljetnih lica u Republici Srbiji⁵ donesen je 2005. godine. Slično zakonodavstvima drugih samostalnih država nastalih raspadom bivše SFR Jugoslavije, i u Republici Srbiji se pod pojmom mlađi maloljetnik podrazumijeva lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 14, a nije navršilo 16 godina. S druge strane, stariji

udruženje naučnih radnika – AIS - Banja Luka, str. 253-268.

² Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Komentar Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku*, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, JU Službeni glasnik Republike Srpske, Banja Luka.

³ Mitrović, Lj., (2013), *Vaspitne preporuke i njihova primjena u uporednom pravu, Godišnjak Fakulteta pravnih nauka* Panevropskog univerziteta APEIRON u Banjoj Luci, broj 3, Banja Luka, str. 19-35.

⁴ Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Maloljetničko krivično pravo*, treće izdanje (izmijenjeno i dopunjeno), Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, str. 202-218.

⁵ Službeni glasnik Republike Srbije, broj 85/2005.

maloljetnici su lica koja su u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršila 16, a nisu navršila 18 godina⁶. Prema navedenom zakonskom rješenju, maloljetničko krivično pravo u Srbiji predviđa sljedeće maloljetničke krivične sankcije, i to:

1. vaspitne mjere,
2. kazna maloljetničkog zatvora i
3. mjere bezbjednosti.⁷

Maloljetničke krivične sankcije predstavljaju zakonom predviđene mjere društvene reakcije prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela koje izriču zakonom određeni organi (viši sud – sudija za maloljetnike - vijeće za maloljetnike) s ciljem zaštite društva od kriminaliteta kroz vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj maloljetnika⁸.

Osnovna vrsta krivičnih sankcija koje zakonodavstvo Republike Srbije predviđa za maloljetne učinioce krivičnih djela jesu vaspitne mjere, odnosno devet vrsta vaspitnih mjera sistematizovanih u tri grupe, i to:

1. mjere upozorenja i usmjeravanja, i to:

- a) sudski ukor i

- b) posebne obaveze – mjere koje se primjenjuju prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela, i to su: 1) nalaganje maloljetniku da se izvini oštećenom, 2) nalaganje maloljetniku da u okviru sopstvenih mogućnosti naknadi štetu koju je prouzrokovao, 3) nalaganje maloljetniku da redovno pohađa školu ili ne izostaje sa posla, 4) nalaganje maloljetniku da se osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima, 5) nalaganje maloljetniku da se bez naknade uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja, 6) nalaganje maloljetniku da se uključi u određene sportske aktivnosti, 7) nalaganje maloljetniku da se podvrgne odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkoholnih pića ili opojnih droga, 8) nalaganje maloljetniku da se uključi u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili savjetovalištu i da postupa po programima rada koji su za njega sačinjeni u tim ustanovama, 9) nalaganje maloljetniku da pohađa kurseve za stručno osposobljavanje ili da priprema i polaže ispite kojima se provjerava određeno znanje i 10) nalaganje maloljetniku da ne može da napusti mjesto prebivališta ili boravišta bez saglasnosti suda i posebnog odobrenja organa starateljstva. Nadzor nad izvršavanjem posebnih obaveza vrši sud. Kada je primjena pojedinih posebnih obaveza u pitanju, sud može zatražiti odgovarajuće izvještaje, odnosno mišljenje od organa starateljstva⁹,

⁶ Soković, S. & Bejatović, S., (2009), *Maloletničko krivično pravo*, Pravni fakultet u Kragujevcu, str. 22-23.

⁷ Jovašević, D., (2007), Sistem vaspitnih mjera u domaćem i uporednom pravu, *Strani pravni život*, Beograd, 1–2/2007, str. 174–202.

⁸ Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Maloljetničko krivično pravo*, treće izdanje (izmijenjeno i dopunjeno), Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, str. 202-218.

⁹ Mitrović, Lj., (2012), *Sistem kaznenih sankcija u Republici Srpskoj*, Međunarodno udruženje naučnih radnika – AIS - Banja Luka, str. 253-268.

2. mjere pojačanog nadzora koje se primjenjuju u trajanju od šest mjeseci do dvije godine, i to: a) pojačan nadzor koji vrše roditelji, usvojilac ili staralac, b) pojačan nadzor u drugoj porodici, c) pojačan nadzor koji vrši organ starateljstva i d) pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloljetnika i

3. zavodske mjere, i to: a) upućivanje u vaspitnu ustanovu u trajanju od šest mjeseci do dvije godine, b) upućivanje u vaspitno-popravni dom u trajanju od šest mjeseci do četiri godine i c) upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje u trajanju do tri godine¹⁰.

Izuzetno, isključivo prema starijem maloljetniku može se izreći i posebna, odnosno jedina vrsta kazne – kazna maloljetničkog zatvora. Maloljetnički zatvor ne može da traje kraće od šest mjeseci niti duže od pet godina, a izriče se na pune godine i mjesece. Izuzetno, maksimum trajanja kazne maloljetničkog zatvora može da iznosi i do 10 godina, i to u dva slučaja: 1. za krivično djelo maloljetnika za koje je propisana kazna zatvora 20 godina ili teža kazna, ili 2. u slučaju sticaja najmanje dva krivična djela za koja je propisana kazna zatvora duža od 10 godina¹¹.

Maloljetnicima se pod uslovima koji su predviđeni Krivičnim zakonikom Republike Srbije mogu izreći i mjere bezbjednosti¹². Mjere bezbjednosti, jedna ili više njih, maloljetnom učiniocu krivičnog djela mogu se izreći samo kao sporedna, suplementarna sankcija uz neku od vaspitnih mjera ili kaznu maloljetničkog zatvora. Izuzetak je mjera bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi koja se može izreći samostalno.

1.2. Crna Gora

Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku Crne Gore¹³ relativno je novijeg datuma i donesen je 2011. godine. Ovaj zakon propisuje da se maloljetniku za učinjeno krivično djelo mogu izreći sljedeće maloljetničke krivične sankcije, i to:

1. vaspitne mjere,
2. kazna maloljetničkog zatvora i
3. mjere bezbjednosti.

¹⁰ Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Maloljetničko krivično pravo*, treće izdanje (izmijenjeno i dopunjeno), Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, str. 202-218.

¹¹ Soković, S. & Bejatović, S., (2009), *Maloljetničko krivično pravo*, Pravni fakultet u Kragujevcu, str. 97-106.

¹² Radi se o sljedećim mjerama, i to: obavezno psihijatrijsko liječenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi; obavezno psihijatrijsko liječenje na slobodi; obavezno liječenje narkomana; obavezno liječenje alkoholičara; zabrana vršenja poziva, djelatnosti i dužnosti; zabrana upravljanja motornim vozilom; oduzimanje predmeta; protjerivanje stranca iz zemlje; javno objavljivanje presude; zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenim i zabrana prisustvovanja određenim sportskim priredbama.

¹³ Službeni list Crne Gore, br. 64/2011 i 1/2018.

Mlađem maloljetniku (odnosno djetetu sa navršених 14, a koje nije navršilo 16 godina) mogu se izreći isključivo vaspitne mjere. S druge strane, starijem maloljetniku (odnosno licu koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 16, a nije navršilo 18 godina), mogu se izreći vaspitne mjere, a izuzetno, pod uslovima propisanim ovim zakonom, ovom maloljetniku može se izreći i kazna maloljetničkog zatvora.

Maloljetniku se mogu, pod uslovima propisanim ovim zakonom, izreći i mjere bezbjednosti propisane Krivičnim zakonikom Crne Gore¹⁴, svakako osim zabrane vršenja poziva, djelatnosti ili dužnosti i javnog objavljivanja presude. Maloljetniku se ne mogu izreći uslovna osuda i sudska opomena.

Vaspitne mjere su: 1) mjere upozorenja i usmjeravanja (sudski ukor i posebne obaveze), 2) mjere pojačanog nadzora (pojačan nadzor od strane zakonskog zastupnika, pojačan nadzor u drugoj porodici, pojačan nadzor od strane organa starateljstva i pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi ili organizaciji za vaspitanje i obrazovanje maloljetnika) i 3) institucionalne mjere (upućivanje u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa, upućivanje u ustanovu zavodskog tipa i upućivanje u specijalizovanu ustanovu). Prilikom izbora vaspitne mjere sud će posebno uzeti u obzir uzrast, zrelost maloljetnika i druga njegova lična svojstva, stepen njegove vaspitne zapuštenosti, prilike u kojima maloljetnik živi, težinu krivičnog djela, pobude iz kojih je krivično djelo učinjeno, ponašanje maloljetnika poslije učinjenog krivičnog djela, a posebno da li je maloljetnik spriječio ili pokušao da spriječi nastupanje štetne posljedice, odnos maloljetnika prema oštećenom, kao i sve druge okolnosti koje mogu da budu od uticaja na izbor vaspitne mjere kojom će se najbolje postići njena svrha¹⁵.

Najteža vrsta maloljetničkih krivičnih sankcija – kazna maloljetničkog zatvora – može se izreći isključivo starijem maloljetniku koji je učinio krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, pod uslovom da zbog visokog stepena njegove krivice, vaspitne zapuštenosti, okolnosti pod kojima je krivično djelo učinjeno, kao i prirode i težine krivičnog djela očigledno ne bi bilo opravdano maloljetniku izreći vaspitnu mjeru. Prema odredbi člana 33 Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku Crne Gore, kazna maloljetničkog zatvora ne može biti kraća od šest mjeseci niti duža od pet godina. Izuzetno, za krivična djela za koja je kao najmanja kazna propisana kazna zatvora od 10 godina može se izreći kazna maloljetničkog zatvora u trajanju do 10 godina. Ova kazna izriče se na pune godine i mjesece.

¹⁴ Radi se o sljedećim mjerama, i to: obavezno psihijatrijsko liječenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi; obavezno psihijatrijsko liječenje na slobodi; obavezno liječenje narkomana; obavezno liječenje alkoholičara; zabrana upravljanja motornim vozilom; oduzimanje predmeta; protjerivanje stranca iz zemlje; zabrana približavanja i udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje.

¹⁵ Član 17 Zakona.

1.3. Hrvatska

U Republici Hrvatskoj maloljetničko krivično pravo je izdvojeno iz opšteg krivičnog prava¹⁶, a njegov osnovni izvor jeste Zakon o sudovima za mladež¹⁷ iz 2011. godine. Navedeni zakon objedinjuje krivično-pravne, krivično-procesne i odredbe o izvršenju mjera i krivičnih sankcija prema maloljetnicima, kao i odredbe o zaštiti maloljetnih lica. Ovim zakonom propisane su sljedeće maloljetničke krivične sankcije, i to:

1. vaspitne (odgojne) mjere,
2. kazna maloljetničkog zatvora i
3. mjere bezbjednosti.

Dakle, u zavisnosti od uzrasta učinioaca krivičnih djela, zakonom su propisane različite krivične sankcije koje se mogu izreći maloljetnicima, i to: prema mlađim maloljetnicima (lica koja su u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršila 14, a nisu navršila 16 godina) mogu se izreći isključivo odgojne, odnosno vaspitne mjere. Starijem maloljetniku (lice koje je navršilo 16, a nije navršilo 18 godina u vrijeme izvršenja djela) mogu se izreći vaspitne mjere, ali uz ispunjenje posebnih uslova i kazna maloljetničkog zatvora. I na kraju, mjere bezbjednosti mogu se primijeniti prema svim maloljetnim učinioacima krivičnih djela¹⁸.

Odredbe ovog zakona primjenjuju se i na mlađa punoljetna lica (lice koje je navršilo 18, a nije navršilo 21 godinu), kojima se mogu izreći vaspitne mjere posebnih obaveza, vaspitne mjere pojačanog nadzora i kazna maloljetničkog zatvora, a ako mlađe punoljetno lice u vrijeme suđenja nije navršilo 21 godinu života, mogu mu se izreći i zavodske vaspitne mjere.

Hrvatsko maloljetničko krivično pravo predviđa sljedeće vaspitne mjere, i to: 1) sudski ukor, 2) posebne obaveze - zakonodavac kao posebne obaveze maloljetnika predviđa: 1. da se maloljetnik izvini oštećenom, 2. da maloljetnik, prema vlastitim mogućnostima, popravi štetu nanесenu krivičnim djelom, 3. da maloljetnik redovno pohađa školu, 4. da maloljetnik ne izostaje sa radnog mjesta, 5. da se maloljetnik osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima, 6. da maloljetnik prihvati zaposlenje i u njemu istraje, 7. da maloljetno lice raspolaze prihodima uz nadzor i savjet voditelja vaspitne mjere, 8. da se maloljetnik uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značaja, 9. da se maloljetnik uzdrži od posjećivanja određenih lokala, odnosno priredbi, te da se kloni društva određenih lica koja na njega štetno utiču, 10.

¹⁶ Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Maloljetničko krivično pravo*, treće izdanje (izmijenjeno i dopunjeno), Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, str. 202-218.

¹⁷ Narodne novine Hrvatske, br. 84/2011, 143/2012, 148/2013, 56/2015 i 126/2019.

¹⁸ To su: obavezno psihijatrijsko liječenje, obavezno liječenje od ovisnosti, obavezan psihosocijalni tretman, zabrana obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom, zabrana približavanja, uznemiravanja i uhođenja, udaljenje iz zajedničkog domaćinstva, zabrana pristupa internetu, zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora i zabrana držanja i nabavljanja životinja.

da se maloljetnik uz saglasnost zakonskog zastupnika podvrgne stručnom medicinskom postupku ili postupku odvikavanja od droge ili drugih zavisnosti, 11. da se maloljetnik uključi u pojedinačni ili grupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade, 12. da maloljetnik učestvuje na seminarima za stručno osposobljavanje, 13. da maloljetnik bez posebnog odobrenja centra za socijalni rad u županiji ne može trajnije napustiti mjesto prebivališta ili boravišta, 14. da se radi provjere znanja saobraćajnih propisa maloljetnik uputi u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača, 15. da se ne približava žrtvi ili da je ne uznemirava i 16. druge obaveze koje su primjerene imajući u vidu učinjeno krivično djelo, te maloljetnikove lične i porodične prilike, 3) pojačana briga i nadzor u trajanju od šest mjeseci do dvije godine, 4) pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u vaspitnoj ustanovi u trajanju od šest mjeseci do dvije godine, 5) upućivanje u disciplinski centar, 6) upućivanje u vaspitnu ustanovu u trajanju od šest mjeseci do dvije godine, 7) upućivanje u vaspitni zavod u trajanju od šest mjeseci do tri godine i 8) upućivanje u posebnu vaspitnu ustanovu najduže do tri godine¹⁹.

Kazna maloljetničkog zatvora predstavlja najtežu maloljetničku krivična sankciju koja se može izreći isključivo starijem maloljetniku, i to u trajanju od šest mjeseci do pet (a samo izuzetno do 10) godina, pod uslovom da je stariji maloljetnik izvršio krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora tri godine ili teža kazna kada, a da s obzirom na prirodu i težinu učinjenog djela i visok stepen krivice učinioca, ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu mjeru, već je potrebno kažnjavanje²⁰.

1.4. Sjeverna Makedonija

U Republici Sjevernoj Makedoniji krivičnopravne odredbe o maloljetnicima izdvojene su u *lex specialis* – Zakon o pravdi djece²¹. Ovim zakonom je regulisan položaj djece, odnosno maloljetnika koji su izvršili djelo koje je zakonom propisano kao krivično djelo.

S obzirom na prednje, maloljetničko krivično pravo Republike Sjeverne Makedonije, poslije donošenja posebnog zakona razlikuje više krivičnih sankcija koje se mogu izreći maloljetnim učiniocima krivičnih djela²². Primjena krivičnih sankcija uslovljena je položajem maloljetnika, tj. starosnom granicom maloljetnika u vrijeme izvršenja djela koje je zakonom propisano kao krivično djelo. Shodno tome, maloljetnici su grupisani u dvije grupe, i to: mlađe (one od 14 do navršanih 16 u vrijeme izvršenja krivičnog djela) i starije koji su u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršili 16 do navršanih 18 godina.

¹⁹ Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Maloljetničko krivično pravo*, treće izdanje (izmijenjeno i dopunjeno), Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, str. 202-218.

²⁰ Bačić, F., (1981), *Maloljetničko krivično pravo* poslije 1. jula 1977. godine, *Naša zakonitost*, Zagreb, 5/1981, str. 72–90.

²¹ Služben vesnik na Republika Makedonija, broj 148/2013.

²² Kostić, M., (1997), Дјецата пред кривичноет суд, *Zbornik radova Nezavisnoto sudstvo i pravната država*, Skopje, 1997, str. 209–223.

Sankcije koje se primjenjuju prema maloljetniku moraju odgovarati njegovoj ličnosti, prirodi i težini izvršenog krivičnog djela, potrebama njegovog daljeg obrazovanja, kao i unapređivanju najboljeg interesa maloljetnika. Maloljetniku se mogu izreći sljedeće krivične sankcije, i to:

1. vaspitne mjere (ukor i upućivanje u disciplinski centar za maloljetnike; mjere pojačanog nadzora od strane roditelja, staratelja, hraniteljske porodice ili centra za socijalni rad; upućivanje u vaspitnu ustanovu ili obrazovni-popravni dom) koje se mogu primijeniti prema svim maloljetnicima, i

2. kazne, i to kazna maloljetničkog zatvora, novčana kazna, oduzimanje vozačke dozvole i protjerivanje stranca iz zemlje²³.

Prema mlađim maloljetnicima mogu se izreći samo vaspitne mjere, a prema starijim maloljetnicima mogu se izreći ne samo vaspitne mjere, već i zakonom propisane kazne ili alternativne mjere, dok se prema objema kategorijama maloljetnika mogu izreći: a) oduzimanje imovine i imovinske koristi i b) oduzimanje predmeta²⁴.

Zakonom je propisano kažnjavanje starijeg maloljetnog učinioa krivičnog djela, pod uslovom da zbog teških posljedica izvršenog krivičnog djela i visokog stepena krivične odgovornosti ne bi bila opravdano izricanje vaspitne mjere. Shodno tome, starijem maloljetniku mogu se izreći sljedeće kazne, i to:

a) kazna maloljetničkog zatvora – starijem maloljetniku koji je izvršio krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, ako je djelo učinjeno pod posebno otežavajućim okolnostima i sa visokim stepenom krivične odgovornosti učinioa. Ova kazna može da traje od jedne do 10 godina,

b) novčana kazna – ako je učinjeno krivično djelo iz koristoljublja, ova se kazna može izreći kao glavna ili sporedna kazna, čak i uz uslovnu osudu sa zaštitnim nadzorom. Izriče se u obliku novčane kazne u dnevnim iznosima u rasponu od jednog do 120 dnevnih iznosa. Neplaćena novčana kazna može se zamijeniti društveno korisnim radom, i to jedan dnevni iznos se mijenja sa tri časa rada,

c) zabrana upravljanja motornim vozilom određene vrste ili kategorije izriče se učinioa saobraćajnog krivičnog djela i

d) protjerivanje stranca iz zemlje izriče se kada je dalji boravak starijeg maloljetnika koji je stranac ocijenjen kao nepoželjan²⁵.

1.5. Slovenija

Slično Ruskoj Federaciji i još nekim evropskim zemljama ni Slovenija još uvijek nema posebno maloljetničko krivično zakonodavstvo. Stoga, norme o

²³ Matovski, N., (2008), Krivičnopravni aspekti maloletničke delinkvencije u Makedoniji, *Zbornik radova*, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, str. 91-101.

²⁴ Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Maloljetničko krivično pravo*, treće izdanje (izmijenjeno i dopunjeno), Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, str. 202-218.

²⁵ Ibid.

krivičnim sankcijama prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela nalazimo u Krivičnom (Kazenskom) zakoniku Republike Slovenije²⁶.

Krivična odgovornost maloljetnika stiče se sa navršenom 14-om godinom. Shodno tome, krivične sankcije se ne mogu primijeniti prema licu koje nije navršilo 14 godina u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Maloljetnici se dijele u dvije grupe, i to mlađi i stariji maloljetnici u zavisnosti od godina života u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Mlađi maloljetnici su lica koja su u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršila 14, a nisu navršila 16 godina života, a stariji maloljetnici su lica koja su navršila 16, a nisu navršila 18 godina života.

No, bez obzira na nepostojanje posebnog maloljetničkog krivičnog zakonodavstva, sistem maloljetničkih krivičnih sankcija u slovenačkom krivičnom zakonodavstvu prilagođen je maloljetnicima. Tako, ovaj zakonik koji se odnosi, prije svega na punoljetne učinioce krivičnih djela, predviđa posebne vrste krivičnih sankcija za maloljetnike koji učine krivično djelo u uzrastu od 14 do 18 godina života u vrijeme izvršenja krivičnog djela, i to su:

1) vaspitne mjere, predviđene, prije svega za mlađe maloljetnike (one od 14 do 16 godina starosti u vrijeme izvršenja krivičnog djela), ali i za starije maloljetnike, i to: a) ukor, odnosno opomena b) uputstva i zabrane²⁷, c) pojačani nadzor organa socijalnog staranja u trajanju od jedne do tri godine, d) upućivanje u vaspitni zavod u trajanju od šest mjeseci do tri godine, e) upućivanje u prevaspitni dom u trajanju od jedne do tri godine i f) upućivanje u zavod za osposobljavanje²⁸.

²⁶ Novi *Kazenski zakonik Republike Slovenije* je donesen maja 2008. godine, a stupio je na snagu 1. novembra iste godine. Tekst zakona je objavljen u Uradnom listu Republike Slovenije, broj 58/2008. Iako se radi o potpuno novom, sistematizovanom zborniku krivičnopravnih normi, on je zadržao na snazi odredbe ranijeg Kazenskog zakonika koje se odnose na položaj maloljetnika kao učinilaca krivičnih djela. Do usvajanja novog zakona o maloljetnicima za krivičnu odgovornost maloljetnika primjenjivaće se odredbe starog krivičnog zakonika (član 375 KZ RS). Stari Krivični zakonik (SKZ RS) od 1994. godine reguliše krivičnopravni status maloljetnika odredbama od 70 – 94 člana (više u: Korošec, D., (2008), Predlog najnovijeg Slovenskog Krivičnog zakonika sa posebnim osvrtom na decu i maloletnike kao počinitelje krivičnih dela, *Zbornik radova*, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, str. 81-91).

²⁷ Sud može, ako je potrebno uticati na ponašanje maloljetnika izreći jednu ili više uputstava ili zabrana kao nezavisnih vaspitnih mjera, a prilikom izbora i izricanja sud je u obavezi da uzme u obzir spremnost maloljetnika da učestvuje u postupku realizacije određenih uputstava ili zabrana. Ove mjere mogu se izreći u trajanju do jedne godine, sa mogućnošću da se u toku izvršenja izmijene ili ukinu, u cilju postizanja svrhe vaspitnih mjera. Zakonikom su propisana sljedeća uputstva ili zabrane, i to: lično izvinjenje žrtvi; da nadoknadi žrtvi nastalu štetu izvršenim krivičnim djelom; da redovno pohađa školu; da prihvati obuku ili posao koji odgovara njegovom znanju, sposobnostima i sklonostima; privremeni smještaj u drugoj porodici; rad u humanitarnim organizacijama ili u lokalnoj zajednici; ispitivanje u odgovarajućoj zdravstvenoj organizaciji; pohađa obrazovna, stručna, psihološka ili druga slična savjetovanja; učestvuje u programima socijalnog karaktera; izvrši obuku u vezi saobraćajnih propisa i zabrana upravljanja motornim vozilom pod uslovima pod kojim se ova sankcija može izreći punoljetnim licima.

²⁸ Mitrović, Lj., (2012), *Sistem kaznenih sankcija u Republici Srpskoj*, Međunarodno

- 2) novčana kazna i
- 3) kazna maloljetničkog zatvora²⁹.

Starijem maloljetniku sud može u izuzetnim slučajevima izreći novčanu kaznu ili kaznu maloljetničkog zatvora. Novčana kazna može se izreći u svim onim situacijama kada je učinjeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora do pet godina ili novčana kazna, pod uslovom da je maloljetnik u mogućnosti da novčanu kaznu plati. U tom slučaju se izriče novčana kazna u dnevnim iznosima od dva do 180 dnevnih iznosa, odnosno u rasponu od 10.000 do 1.500.000 tolara³⁰.

Maloljetnički zatvor predstavlja najtežu vrsta krivične sankcije koja se može izreći isključivo starijem maloljetnom učiniocu krivičnog djela koji učini krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, a zbog prirode i težine učinjenog djela, odnosno visokog stepena krivične odgovornosti maloljetnika ne bi bilo opravdano izreći neku od vaspitnih mjera³¹. Kaznu maloljetničkog zatvora sud može izreći u trajanju od šest mjeseci, a najduže do pet godina, s tim da opšti maksimum od pet godina maloljetničkog zatvora, ne važi u onim situacijama kada maloljetnik izvrši krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora od 30 godina, u tom slučaju maloljetniku se može izreći maloljetnički zatvor u trajanju do 10 godina³².

Svim maloljetnicima, uz krivičnu sankciju, može se izreći i neka od mjera bezbjednosti predviđenih za punoljetne učinioce krivičnih djela, izuzev zabrane obavljanja djelatnosti.

1.6. Njemačka

U Njemačkoj je duga tradicija maloljetničkog sudovanja koja je započela 1920. godine iako je posebna nadležnost za postupanje prema maloljetnicima postojala još od 1908. godine do Prvog svjetskog rata. Frankfurt je bio prvi grad u Njemačkoj koji je osnovao posebno odjeljenje za maloljetnike 1908. godine, dok je dvije godine kasnije otvoren prvi maloljetnički zatvor. Nakon Prvog svjetskog rata razdvojena je nadležnost za postupanje pa su donesena dva zakona: jedan za zaštitu mladih 1922. (*Jugendwohlfahrtsgesetz*; Zakon o socijalnoj zaštiti za maloljetnike), a drugi za mlade učinioce krivičnih djela tj. za mlade delinkvente 1923. godine (*Jugendgerichtsgesetz*)³³.

udruženje naučnih radnika – AIS - Banja Luka, str. 253-268.

²⁹ Penko, B., & Strolig, K., (1999), *Kazenski zakonik z uvodnim pojasnili*, Ljubljana, str. 105–118.

³⁰ Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Maloljetničko krivično pravo*, treće izdanje (izmijenjeno i dopunjeno), Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, str. 202-218.

³¹ Bergent, M., (1973), *Slovenski mladostniki na krivi poti*, Ljubljana, str. 69–83.

³² Mitrović, Lj., (2012), *Sistem kaznenih sankcija u Republici Srpskoj*, Međunarodno udruženje naučnih radnika – AIS - Banja Luka, str. 253-268.

³³ Prtenjača Dragičević M., & Bezić, R., (2018), *Perspektiva uvođenja doktrine doli incapax u Hrvatsko maloljetničko kazneno pravo*, *Makedonska revija za kazneno pravo i*

Zakon o maloljetničkom pravosuđu SR Njemačke (iz 1974. godine sa izmjenama iz 1990. godine) koji se primjenjuje na lica uzrasta od 14 do 21 godine predviđa tri vrste maloljetničkih krivičnih sankcija, i to su:

1. vaspitne mjere,
2. vaspitna sredstva, odnosno disciplinske mjere i
3. kazna za maloljetnike, odnosno maloljetnički zatvor³⁴.

Kada su vaspitne mjere u pitanju njemačko maloljetničko zakonodavstvo propisuje dvije vrste vaspitnih mjera, i to:

1) (iz)davanje uputstava, odnosno zapovijesti ili zabrana kojima se uređuje svakodnevni način života maloljetnika. Shodno tome, sud može maloljetniku izreći jedno ili više sljedećih uputstava, i to: a) postupanje po uputstvima u odnosu na prebivalište, stanovanje kod određene porodice ili u domu, školovanje ili obavljanje određenog posla, b) izvršavanje radne obaveze, c) podvrgavanje maloljetnika nadzoru određenog lica ili socijalnom radniku, d) pohađanje određenih kurseva, e) nagodba maloljetnika sa oštećenim, f) zabrana kontakta maloljetnika sa određenim licima, g) zabrana posjećivanja određenih mjesta i h) učestvovanje na predavanjima o saobraćaju i

- 2) obaveza maloljetnika da prihvati pomoć u smislu socijalnog zakonika³⁵.

Pored vaspitnih mjera, njemačko maloljetničko krivično pravo takođe predviđa i tri disciplinske mjere, i to su: 1) opomena, 2) davanje naloga maloljetniku da nadoknadi štetu prouzrokovanu krivičnim djelom, da se izvini oštećenom, da izvrši određene radne obaveze, kao i da plati određeni iznos novca u korist opšte korisne ustanove i 3) maloljetnički zatvor – zatvor u slobodne dane ili vikendom, zatvor u kratkom trajanju i zatvor u dugom trajanju od jedne do četiri nedjelje³⁶.

Prema Zakonu o maloljetničkom pravosuđu SR Njemačke, maloljetnim učinocima krivičnih djela može se izreći i tzv. “kazna za maloljetnike”. Prvi uslov za kažnjavanje maloljetnog učinoca djela jesu izražene “štetne sklonosti”, maloljetnika manifestovane vršenjem krivičnih djela. Kazna je supsidijarna mjera reakcije društva na kriminalno ponašanje maloljetnika, jer se primjenjuje samo pod uslovom da se vaspitnim mjerama ne bi mogle suzbiti “štetne sklonosti” maloljetnika. Drugi uslov za izricanje kazne za maloljetnike jeste “visok stepen krivice” maloljetnika. Prilikom procjenjivanja stepena krivice, potrebno je svakako sagledati sve one objektivne i subjektivne elemente koji se odnose na delinkventno ponašanje maloljetnika. Kazna za maloljetnike izriče se u trajanju od šest mjeseci do pet godina, a samo izuzetno i do 10 godina.

kriminologija, 25 (1), 2018, str. 1-37.

³⁴ Cohen, A.K., (1961), *Kriminelle Jugend*, Hamburg, str. 118–136.

³⁵ Mitrović, Lj., (2013), Vaspitne preporuke i njihova primjena u uporednom pravu, *Godišnjak Fakulteta pravnih nauka* Panevropskog univerziteta APEIRON u Banjoj Luci, broj 3, Banja Luka, str. 19-35.

³⁶ Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Maloljetničko krivično pravo*, treće izdanje (izmijenjeno i dopunjeno), Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, str. 202-218.

1.7. Ruska Federacija

Za razliku od većine evropskih zemalja koje posjeduju odvojena krivična zakonodavstva u sistemu krivičnopravnih mjera reagovanja na maloljetnički kriminalitet (a u kojima se predviđa i poseban sistem maloljetničkih krivičnih sankcija koji se u velikoj mjeri oslanja na standarde utvrđene međunarodnopravnim aktima), u Rusiji je sasvim drukčija situacija. Naime, kako ne postoji tzv. maloljetnički zakon koji bi se primjenjivao na maloljetnike, odredbe koje se odnose na ovu kategoriju učinilaca krivičnih djela nalaze se u Krivičnom zakoniku Ruske Federacije koji se prije svega odnosi na punoljetne učinioce krivičnih djela.

Pozitivno zakonodavstvo Rusije predviđa da se krivično odgovornim može smatrati maloljetnik sa navršених najmanje 14 godina, što je usklađeno sa uzrastom krivične odgovornosti u većini evropskih država, te sa međunarodnim standardima, dok je gornja granica maloljetstva označena 18. godinom starosti³⁷.

U glavi 14 Krivičnog zakonika Ruske Federacije predviđene su dvije vrste krivičnih sankcija koje se mogu izreći maloljetnim učiniocima krivičnih djela, i to su:

1. kazne i
2. vaspitne mjere prinudnog karaktera.

Shodno tome, maloljetnicima se u smislu odredbi člana 88 Krivičnog zakonika Ruske Federacije mogu izreći sljedeće kazne, i to: 1) novčana kazna u iznosu od 10 do 500 minimalnih iznosa cijene rada (ako maloljetno lice raspolaže samostalno svojom zaradom ili imovinom koja se može naplatiti; zanimljivo je da i roditelji mogu biti obavezani da plate novčanu kaznu, kao i maloljetnik koji ima lična primanja, pri čemu može biti obavezan da plati iznos u protivvrijednosti svojih primanja za period od dvije nedjelje do šest mjeseci³⁸), 2) lišavanje prava da se maloljetnik bavi određenom djelatnošću, odnosno zabrana učestvovanja u određenim aktivnostima, 3) obavezni rad ili rad u javnom interesu maloljetnika u trajanju od 40 do 160 časova uz sljedeća ograničenja: za maloljetnike uzrasta do 15 godina ova kazna može da traje najviše dva časa tokom dana, a za maloljetnike u uzrastu od 15 do 16 godina najviše do tri časa tokom dana, 4) popravni rad – koji može da traje najviše do jedne godine, 5) izolacija ili ograničenje slobode kretanja – koja se može izreći maloljetnom učinioocu krivičnog djela koji je stariji od 16 godina, a u trajanju od jednog do četiri mjeseca i 6) lišavanje slobode u određenom trajanju, odnosno zatvorska kazna najviše do 10 godina. Naime, zatvorska kazna ne može biti duža od šest godina, ukoliko je riječ o maloljetnicima koji su imali manje od 16 godina u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Ipak, kada je riječ o najtežim krivičnim djelima, lišavanje slobode može potrajati do 10 godina, a izvršava se u vaspitnim kolonijama, s tim što u tom slučaju i mlađi maloljetnici mogu biti zatvoreni³⁹.

³⁷ Kovačević, M., (2015), Maloletnički kriminalitet u Rusiji – krivičnopravna reakcija, trendovi kretanja i ključni problemi, *Megatrend revija*, Vol. 12, No 2, str. 201-218.

³⁸ Ibid.

³⁹ Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Maloljetničko krivično pravo*, treće izdanje (izmijenjeno i dopunjeno), Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, str. 202-218.

Druga vrsta krivičnih sankcija predviđenih za maloljetne učinioce krivičnih djela jesu vaspitne mjere koje su fakultativnog karaktera (sud ih može, a ne mora primijeniti). Shodno zakonskom rješenju, maloljetnik koji je prvi put (primarni učinilac) izvršio krivično djelo male ili srednje težine (nejasno je o kojim krivičnim djelima se ovdje radi, odnosno koji kriterij se primjenjuje) može da bude oslobođen krivične odgovornosti, odnosno kažnjivosti ukoliko sud dođe do uvjerenja da se njegovo popravljnje (prevaspitanje) može postići primjenom jedne ili više vaspitnih mjera prinudnog karaktera, i to: 1) upozorenje, 2) nadzor od strane roditelja ili lica koje roditelja zamjenjuje, 3) nadzor specijalizovanog državnog organa, 4) obaveza nadoknade štete i 5) ograničenja u pogledu korišćenja slobodnog vremena uz određivanje posebnih zahtjeva u odnosu na ponašanje maloljetnika⁴⁰. Moguća je i primjena više od jedne mjere istovremeno, a trajanje vaspitnih mjera uslovljeno je težinom krivičnog djela. Primjena mjera može trajati od jednog mjeseca do tri godine. No, ukoliko se maloljetnik ne vlada u skladu sa onim što mu je naloženo, odgovarajuće tijelo/agencija može predložiti sudu da se primjena mjere obustavi i da se krivični postupak ponovo pokrene⁴¹.

1.8. Austrija

Maloljetničko krivično pravo ima dugu tradiciju u Austriji. Naime, još daleke 1852. godine u ondašnji Krivični zakon Austrije uvrštene su posebne odredbe koje su se odnosile na maloljetnike. S druge strane, Austrija je donijela svoj prvi Zakon za mlade počiniocce krivičnih djela (*Jugendgerichtsgesetz*) 1928. godine, samo pet godina nakon Njemačkog maloljetničkog zakonika - JGG-a⁴².

Zakon za mlade počiniocce krivičnih djela iz 1988. godine (*Jugendgerichtsgesetz*) smatra se začetnikom današnjeg maloljetničkog krivičnog prava u Austriji, te obilježava veliku prekretnicu u postupanju prema maloljetnim učinioциma krivičnih djela. S druge strane, ovaj zakon sadrži materijalnopravne i procesnopravne odredbe o maloljetnicima do 18 godina, a njima su pridodate i odredbe o izvršenju kazne zatvora za maloljetnike.

Ovaj zakon je promovisao dekriminalizaciju i rehabilitaciju maloljetnika te je postavio jasne dobne granice krivične odgovornosti od 14 do 19 godine života. Krivična odgovornost maloljetnih učinilaca krivičnih djela, 2001. godine, spuštена je sa 19 na 18 godina, te je uveden pojam tzv. mlađi punoljetnici (od 18-21 godina).

U Austriji postoji posebna socijalna služba koja je zadužena za pružanje pomoći sudovima u prikupljanju svih potrebnih podataka o maloljetnom učinioциu

⁴⁰ Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Maloljetničko krivično pravo*, treće izdanje (izmijenjeno i dopunjeno), Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, str. 202-218.

⁴¹ Kovačević, M., (2015), Maloletnički kriminalitet u Rusiji – krivičnopravna reakcija, trendovi kretanja i ključni problemi, *Megatrend revija*, Vol. 12, No 2, str. 201-218.

⁴² Prtenjača Dragičević M., & Bezić, R., (2018), Perspektiva uvođenja doktrine *doli incapax* u Hrvatsko maloljetničko kazneno pravo, *Makedonska revija za kazneno pravo i kriminologija*, 25 (1), 2018, str. 1-37.

krivičnog djela, a sud se može obratiti i drugim ustanovama u svim onim situacijama kada je potrebno izvršiti medicinsko, psihološko ili psihijatrijsko ispitivanje maloljetnika⁴³.

Kada je sistem maloljetničkih krivičnih sankcija u pitanju, sud ima prije svega, na raspolaganju iste one mogućnosti za obustavljanje krivičnog postupka kao što ih ima i javni tužilac, s tom razlikom da je skretanje postupka (*diversion*) u stadiju pred sudom dozvoljeno i za značajno teža krivična djela. Kada se radi o najlakšim krivičnim djelima za koja je zapriječena kazna zatvora do tri mjeseca, sud može maloljetnika proglasiti krivim i bez izricanja kazne, ukoliko smatra da je sam dolazak maloljetnika na sud dovoljan da ga odvрати od ponovnog činenja krivičnih djela. Isto tako, sud može maloljetniku izreći uslovnu osudu sa rokom provjeravanja od jedne do tri godine uz nadzor i ispunjenje uslova koji mu mogu biti postavljeni u tom vremenu. Najzad, maloljetniku se mogu izreći novčana kazna (odmjerava se prema sistemu dnevnih iznosa) i kazna zatvora, s tim da je i jedna i druga zapriječena kazna za konkretno krivično djelo, kada se radi o maloljetniku, smanjena na polovinu. Zakonom nije određen minimum zatvorske kazne, tako da ona praktično može iznositi i jedan dan. Kada je gornja granica zatvorske kazne u pitanju, ona za maloljetnike starosti od 14 do 16 godina iznosi 10 godina, a za maloljetnike u dobi od 16 do 18 godina – 15 godina⁴⁴.

1.9. Belgija

Prvi zakon koji je posebno uredio pravni položaj maloljetnika u Belgiji bio je Zakon o zaštiti djece iz 1912. godine. Ovim zakonom promovisane su sudijske za mlade koji su provodili sve faze postupka od prvog kontakta maloljetnika sa krivičnopravnim sistemom do izvršenja krivične sankcije. To je i danas glavna karakteristika maloljetničkog krivičnog prava u Belgiji⁴⁵.

Danas je na snazi Zakon o zaštiti mladih iz 1965. godine, uz nekoliko izmjena koje su se desile u međuvremenu, a kojima je definisano da se maloljetnikom smatra osoba starosti do 18 godina, s tim da se ovim zakonom ne propisuje donja granica krivične odgovornosti djeteta⁴⁶.

Izmjenama Zakona o zaštiti mladih iz 2006. godine uvedeni su različiti oblici krivičnih sankcija i mjera za maloljetne učinioce krivičnih djela, i to:

1. medijacija i grupni sastanak,

⁴³ Carić, A., & Kustura, I., (2010), Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo? *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 47, 4/2010., str. 779.-820.

⁴⁴ Carić, A., & Kustura, I., (2010), Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo? *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 47, 4/2010., str. 779.-820.

⁴⁵ Prtenjača Dragičević M., & Bezić, R., (2018), Perspektiva uvođenja doktrine *doli incapax* u Hrvatsko maloljetničko kazneno pravo, *Makedonska revija za kazneno pravo i kriminologija*, 25 (1), 2018, str. 1-37.

⁴⁶ Ibid.

2. pisani prijedlog projekta sastavljen od strane maloljetnog učinioa krivičnog djela,
3. nadzor nad maloljetnikom, te kao posljednja opcija,
4. kazna zatvora⁴⁷.

1.10. Francuska

U Francuskoj, slično još nekim evropskim državama, ne postoji *lex specialis* koji se odnosi na maloljetne učinioce krivičnih djela, već se primjenjuju odredbe sadržane u propisima koji se odnose na punoljetne učinioce krivičnih djela. Tako je još Napoleonovim Krivičnim zakonom iz 1810. godine propisano sticanje punoljetnosti sa navršenih 16 godina, a što je Krivičnim zakonom iz 1910. godine povećano na 18 godina, dok je Krivični zakon iz 1912. godine propisao donju granicu odgovornosti za krivična djela na 13 godina života u trenutku izvršenja krivičnog djela⁴⁸.

Propisom iz 1945. godine uvedene su specijalizovane sudije za mlade (*judge des enfants*), te su djeci mlađoj od 13 godina, kao sankcija za izvršenje krivičnog djela, mogle biti izrečene isključivo vaspitne mjere. Krivični zakon Francuske iz 2002. godine propisao je vaspitnu mjeru kao sankciju za djecu stariju od 10 godina, a uračunljivost maloljetnika bila je povezana sa sposobnosti rasuđivanja (*fra. capables de discernement*), te je time ponovno uveden *discernimento* u francusko maloljetničko krivično pravo⁴⁹.

Glavnu ulogu u pozitivnom Francuskom maloljetničkom pravosuđu ima sudija za maloljetnike koji je uključen u postupak od prvog kontakta sa maloljetnikom pa sve do kraja tretmana i/ili sankcije određene od strane suda. U krivičnim stvarima roditelji i advokat maloljetnika direktno su uključeni u izvršenje svake krivične sankcije, odnosno mjere⁵⁰.

Sudija za maloljetnike ili istražni sudija u fazi istrage mogu naložiti niz mjera koje će se primijeniti prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela, u zavisnosti od njihove starosti. Tako, prema maloljetnicima starosti od 10 do 18 godina, mogu se primijeniti sljedeće mjere, i to: zabrana odlaska na određena mjesta, zabrana sastajanja sa određenim licima, mjere smještaja maloljetnika u vaspitnu ustanovu, probacijske mjere, naknada štete i dnevne aktivnosti maloljetnika. S druge strane, prema maloljetnicima starosti od 13 do 18 godina mogu se primijeniti: istražni zatvor (u odjeljenju za maloljetnike centra za pritvor ili u ustanovi za maloljetne prestupnike, svakako pod nadzorom specijalizovanih vaspitača), sudski nadzor, te kućni pritvor uz elektronski nadzor.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Prtenjača Dragičević M., & Bezić, R., (2018), Perspektiva uvođenja doktrine *doli incapax* u Hrvatsko maloljetničko kazneno pravo, *Makedonska revija za kazneno pravo i kriminologija*, 25 (1), 2018, str. 1-37.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

Sud za maloljetnike može u presudi naložiti predaju maloljetnika starosti od 10 do 18 godina njegovoj porodici, naknadu štete, uslovnu osudu sa rokom provjeravanja, dnevne aktivnosti, mjere smještaja u vaspitnu ustanovu ili sudsku zaštitu. Maloljetnim učiniocima krivičnih djela starosti od 13 do 18 godina sud može izdati i ukor ili upozorenje, naložiti naknadu štete, odrediti dnevnu aktivnost (koja se za maloljetnike u dobi od 16 do 18 godina sastoji od rada za opšte dobro), odrediti probacijske mjere ili sudsku zaštitu⁵¹.

1.11. Češka Republika

U Češkoj Republici djeca mlađa od 15 godina ne mogu snositi odgovornost za krivična djela. Ako dijete mlađe od 15 godina počinu krivično djelo, pokreće se vanredni građanski postupak na osnovu Zakona o posebnim sudskim postupcima (Zakon br. 292/2013), a ne krivični postupak na osnovu Zakona o krivičnom postupku (Zakon br. 141/1961). Posebna pravila koja se primjenjuju na predmete protiv djece mlađe od 15 godina utvrđena su u Zakonu o sudstvu za maloljetnike (Zakon br. 218/2003; na češkom: *Zakon o soudnictví ve věcech mládeže*)⁵². Predmeti protiv djece mlađe od 15 godina vode se pred maloljetničkim sudovima (tj. specijalizovanim sudijama redovnih sudova). Specijalizovane sudije osposobljavaju se kako bi stekli potrebna znanja o pravilima primjenjivim na takve postupke i pristupu prema učiniocima mlađim od 15 godina. Posebno osposobljavanje o postupanju sa mladima moraju proći i javni tužioci i policijski službenici. Postupak se pokreće na zahtjev javnog tužilaštva ili po službenoj dužnosti suda. Osim djeteta u postupku učestvuju i organ za socijalnu i pravnu zaštitu djece, djetetovi zakonski zastupnici ili staratelji, lica kojima je povjereno starateljstvo ili starateljstvo nad djetetom i druga lica o čijim se pravima i obavezama odlučuje u postupku. Ukoliko je zahtjev za pokretanje postupka podnijelo javno tužilaštvo (tj. ako postupak nije pokrenuo sud po službenoj dužnosti), u postupku učestvuje i javno tužilaštvo. Dijete u postupku mora imati advokata.

Zakonodavac predviđa niz krivičnopravnih mjera za maloljetne učinioce krivičnih djela. Naročito je bitan element posebnog vaspitnog uticaja na maloljetnike i njihovo ponašanje. Sudovima je data mogućnost da maloljetnicima istovremeno nalože jednu ili više posebnih sankcija, npr. obavezu javnog izvinjenja oštećenom, popravku ili nadoknadu materijalne štete nanesene krivičnim djelom, radno osposobljavanje ili prekvalifikaciju, redovno pohađanje nastave, uzdržavanje od pojedinih lokacija, uključivanje u grupni rad, uključivanje u rad humanitarnih i drugih organizacija, uključivanje u programe rehabilitacije i odvikavanja, poslove komunalnog ili ekološkog značaja i sl..⁵³ Izrečene obaveze ne mogu trajati duže od dvije godine, a sud može izrečene obaveze naknadno izmijeniti ili djelimično i/ili

⁵¹ Ibid.

⁵² Hasić, J., (2017), Sistem prevencije maloljetničkog prestupništva i krivično-pravnih mjera za maloljetne izvršioce krivičnih djela u Češkoj Republici, Pravna misao: časopis za pravnu teoriju i praksu, God. 48, br. ¾, Sarajevo, str. 7-23.

⁵³ Ibid.

potpuno ukinuti. Prilikom izbora vaspitne mjere sud će uzeti u obzir maloljetnikovu dob, njegovu tjelesnu i duševnu razvijenost, njegove duševne osobine te lične sklonosti, težinu i narav počinjenog djela, pobude iz kojih i okolnosti u kojima je djelo počinjeno, ponašanje nakon počinjenog djela, životne uslove, zdravstveno stanje, porodične i druge prilike, obrazovanje i vaspitanje itd.⁵⁴

Odredbama člana 10 Zakona o sudstvu za maloljetnike propisane su tri vrste krivičnopravnih mjera za maloljetne učinioce krivičnih djela, i to: 1. vaspitne mjere, i to: nadzor sudskog službenika, probni rok, obrazovne dužnosti, obrazovna ograničenja, upozorenje i ukor; 2. zaštitne mjere, i to: zaštitni tretman/liječenje, zaštitna detencija ili bezbjednosni pritvor i zaštitno obrazovanje, odnosno edukacija, te 3. kaznene mjere, i to: društveno korisni rad, novčana kazna, novčana kazna uslovne zabrane ili obustave rada, oduzimanje imovine, diskvalifikacija i zabrana rada, uklanjanje sa radnog mjesta, kućni pritvor, zabrana ulaska na sportske, kulturne i druge društvene događaje, zatvor, uslovno odgođeno izvršenje, zatvor, uslovno odgođeno izvršenje sa probnim radom pod nadzorom i bezuslovni zatvor, odnosno trenutno izvršenje⁵⁵.

Ukoliko dijete mlađe od 15 godina počin krivično djelo, maloljetnički sud može djetetu izreći vaspitnu mjeru (npr. da u skladu sa svojim finansijskim mogućnostima nadoknadi prouzrokovanu štetu, da u slobodno vrijeme besplatno obavlja društveno koristan rad), nametnuti vaspitno ograničenje (npr. da se ne sastaje sa određenim osobama, da ne posjećuje određena mjesta, da se ne kocka, da ne uzima opojna sredstva koja izazivaju ovisnost), uputiti opomenu sa upozorenjem, staviti ga u terapijski, psihološki ili drugi odgovarajući vaspitni program u vaspitnom domu, staviti ga pod nadzor probacijskog službenika ili državnu zaštitu, poslati na liječenje, naložiti nadzor probacijskog službenika, zaštitnu institucijsku pomoć ili zaštitne mjere liječenja. Sud ne mora izreći nikakvu mjeru ako smatra da je dijete izvuklo lekciju iz sudskog postupka i da će ga to iskustvo u budućnosti odvratiti od nezakonitih aktivnosti.

Postupci u predmetima protiv maloljetnika uređeni su i Zakonom o maloljetničkom pravosuđu. Maloljetnik je lice koje je u trenutku izvršenja krivičnog djela imalo najmanje 15 godina, ali nije još navršilo 18 godina. Maloljetnici mogu biti krivično odgovorni samo ako su u trenutku izvršenja djela bili dovoljno intelektualno i moralno zreli da budu svjesni nezakonitosti svojih radnji i da se mogu obuzdati. Maloljetnici moraju imati advokata od trenutka kada se protiv njih preduzmu mjere na osnovu Zakona o maloljetničkom pravosuđu ili radnje na osnovu Zakona o krivičnom postupku (uključujući hitne ili neponovljive radnje), osim ako nije moguće odgoditi provedbu tih mjera i o tome obavijestiti advokata. Predmeti protiv maloljetnika vode se pred maloljetničkim sudovima (tj. specijalizovanim sudijama redovnih sudova). U skladu sa Zakonom o maloljetničkom pravosuđu maloljetnički sud može maloljetnicima izreći mjere, kao što su vaspitne mjere

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Hasić, J., (2017), Sistem prevencije maloljetničkog prestupništva i krivično-pravnih mjera za maloljetne izvršioce krivičnih djela u Češkoj Republici, *Pravna misao: časopis za pravnu teoriju i praksu*, God. 48, br. ¾, Sarajevo, str. 7-23.

(nadzor probacijskog službenika, program uslovne slobode, vaspitne obaveze, vaspitna ograničenja i opomena sa upozorenjem), zaštitne mjere (zaštitne mjere liječenja, siguran preventivni pritvor, oduzimanje predmeta, oduzimanje dijela imovine i zaštitna institucijska pomoć), krivične mjere (rad za opšte dobro, novčane mjere, odgođene novčane mjere, oduzimanje imovine, zabrana određenih aktivnosti, zabrana držanja i uzgoja životinja, protjerivanje, kućni pritvor, zabrana odlaska na sportska, kulturna i druga društvena događanja, uslovna kazna oduzimanja slobode, uslovna kazna oduzimanja slobode uz nadzor, безусловna kazna oduzimanja slobode).

1.12. Švedska

Dvije velike reforme maloljetničkog krivičnog prava dogodile su se u Švedskoj 1999. godine i 2007. godine i one su imale za cilj smanjenje diskrecijske moći koju je do tada imala socijalna služba, te prebacivanje dijela krivičnog pravnog postupka protiv maloljetnih učinilaca krivičnih djela na pravosudne organe. Inače, u Švedskoj ne postoji *lex specialis* koji se odnosi na maloljetne učinioce krivičnih djela, već se primjenjuju odredbe sadržane u propisima koji se odnose na punoljetne učinioce krivičnih djela.

U Švedskoj je granica krivičnog pravnog odgovornosti 15 godina još od davne 1905. godine, a maloljetnikom se smatra osoba do 20 godina starosti. Prema mlađim maloljetnicima starosti od 15 do 17 godina, u pravilu postupaju socijalne službe, a samo izuzetno organi pravosuđa, a prema starijim maloljetnicima, odnosno onima u dobi od 18 do 20 godina u pravilu postupaju pravosudni organi (državno tužilaštvo i sudovi)⁵⁶.

U sudskoj praksi maloljetnicima kao i mlađim punoljetnicima najčešće se izriču novčana kazna, uslovna osuda i mjera nadzora nad maloljetnikom na slobodi. S druge strane, sudovi mogu primijeniti i načelo svrsishodnosti (opravdanosti) primjene krivične sankcije, a od posebnih mjera koje se često primjenjuju prema maloljetnicima starosti od 15-18 godina treba svakako istaći mjere podrške odnosno, *youth service*⁵⁷.

Kazna maloljetničkog zatvora može se izreći maloljetnim učiniocima krivičnih djela samo izuzetno, odnosno u onim situacijama kada sud utvrdi da je zbog težine počinjenog krivičnog djela ili zbog postojanja određenih okolnosti izricanje kazne zatvora opravdano, što se u cijelosti i poštuje u praksi⁵⁸.

⁵⁶ Prtenjača Dragičević M., & Bezić, R., (2018), Perspektiva uvođenja doktrine *doli incapax* u Hrvatsko maloljetničko kazneno pravo, *Makedonska revija za kazneno pravo i kriminologija*, 25 (1), 2018, str. 1-37.

⁵⁷ Carić, M., & Pleić, M., & Radić, I., (2021), Primjena maloljetničkog prava u kaznenom postupku prema mlađim punoljetnicima, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* (Zagreb), vol. 28, broj 1/2021, str. 3-37.

⁵⁸ Ibid.

1.13. Švajcarska

Maloljetničko krivično pravo u Švajcarskoj je regulisano sa dva zakona – Federalnim Zakonom za mlade učinioce krivičnih djela koji je stupio na snagu 2007. godine, te Zakonom o krivičnom postupku za mlade učinioce krivičnih djela Švajcarske (*Schweizerische Jugendstrafprozessordnung*) koji je stupio na snagu 2011. godine. Sa ova dva zakona cjelokupna materija krivičnog maloljetničkog prava regulisana je na federalnom nivou (prije stupanja na snagu ovih zakona, maloljetničko krivično pravo bilo je prepušteno regulaciji na kantonalnom nivou)⁵⁹.

Važnim treba svakako istaći da je donošenjem Zakona za mlade učinioce krivičnih djela (*Jugendstrafgesetz*) po prvi put u Švajcarskoj regulisana cjelokupna materija materijalnog maloljetničkog krivičnog prava. Ovim zakonom mijenjana je i dobna granica krivične odgovornosti maloljetnih lica sa dotadašnjih sedam na 10 godina, te je uveden tzv. dualistički sistem krivičnih sankcija, odnosno kazne i vaspitne mjere (*Massnahmenrecht*). Shodno tome, danas postoji podjela na mlade (10 – 14 godina), te starije maloljetnike (15 -18 godina).

Maloljetniku koji je proglašen krivim nakon provedenog postupka može se izreći kazna (*Strafen*) i mjera bezbjednosti (*Schutzmassnahmen*)⁶⁰. Kazna mora biti utemeljena na krivici maloljetnika, dok to nije uslov za izricanje mjere bezbjednosti. Kada je utvrđena njegova krivica, uz mjeru bezbjednosti se izriče i kazna. Smatra se kako maloljetnici starosti od 10 do 14 godina ne mogu postupati skrivljeno, pa im se u tom kontekstu ne može ni izreći kazna, ali mogu shvatiti protivpravnost djela i može im se odrediti druga sankcija, odnosno mjera bezbjednosti u skladu sa njihovim godinama i zrelosti. Sve sankcija se izvršavaju do navršene 22 godine. U procesnom smislu, unifikacija maloljetničkog krivičnog procesnog prava dogodila se 2011. godine, stupanjem na snagu Zakona o krivičnom postupku za mlade učinioce krivičnih djela⁶¹.

1.14. Engleska i Vels

U pogledu postupanja prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela u Engleskoj, danas je na snazi *Children and Social Work Act* donesen 2017. godine. Inače, maloljetničko krivično pravo se počelo razvijati u Engleskoj relativno rano, još 1908. godine kada je donesen tzv. *Childrens Act*, kojim su osnovani posebni sudovi koji su nadležni u postupanju prema maloljetnicima. S druge strane, *Children*

⁵⁹ Prtenjača Dragičević M., & Bezić, R., (2018), Perspektiva uvođenja doktrine *doli incapax* u Hrvatsko maloljetničko kazneno pravo, *Makedonska revija za kazneno pravo i kriminologija*, 25 (1), 2018, str. 1-37.

⁶⁰ Prtenjača Dragičević M., & Bezić, R., (2018), Perspektiva uvođenja doktrine *doli incapax* u Hrvatsko maloljetničko kazneno pravo, *Makedonska revija za kazneno pravo i kriminologija*, 25 (1), 2018, str. 1-37.

⁶¹ Ibid.

and Young Persons Act prvo je, 1933. godine, povećao dob krivične odgovornosti sa sedam na osam godina, a zatim 1963. godine sa osam na 10 godina⁶². Dakle, krivična odgovornost u Engleskoj je postavljena na 10 godina i jedna je od najnižih u Evropi, a što je bilo i predmet razmatranja Odbora za prava djeteta Ujedinjenih nacija 2007. godine⁶³.

Za razliku od stanja u većini evropskih zemalja, a posebno onih na našim prostorima u kojima načelo najboljeg interesa djeteta ima primat, u Engleskoj zaštita društva od maloljetnih učinilaca krivičnih djela ima primat, te iz tog razloga češće dolazi do izricanja sankcija oduzimanja slobode i smještaja maloljetnika u ustanove. S druge strane kod njih je uspostavljen multiinstitucionalan pristup osnivanjem tzv. *Youth Offending Teams* u kojima zajedno sarađuju socijalni radnik, probacijski službenik, policija i obrazovni radnik u odlučivanju o načinu postupanja prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela⁶⁴.

Maloljetnicima se može izreći čitav niz krivičnih sankcija i mjera kojima se reaguje na maloljetnički kriminalitet, i to: 1. *Absolute discharge* (apsolutno oslobođenje od kazne/sankcije) - kada sud odluči da je maloljetnik kriv, ali odluči i da ga neće kazniti u konkretnom slučaju. Ova mjera se izriče za djela koja nazivamo bagatelnim kriminalitetom; 2. *Conditional discharge* (uslovno oslobođenje) - kada sud odluči da je maloljetni učinilac kriv, ali odluči i da ga neće kazniti ukoliko ne poćini neko drugo krivično djelo u određenom vremenskom periodu, svakako ne dužem od tri godine. Ova mjera se izriče takođe za bagatelna krivična djela; 3. Upućivanje u *attendance centre* (centar za posjećivanje, pohađanje) - do primjene ove mjere dolazi u slučajevima izvršenja krivičnog djela od strane maloljetnika prema kojima nije neophodno sprovođenje institucionalnog tretmana u dužem trajanju, a ujedno se njihovo kažnjavanje ili stavljanje pod nadzor (probacija) ne čine adekvatnim. Izriče se licima mlađim od 21 godine za krivična djela zapriječena kaznom, ali i kao zamjena za neplaćenu određenu sumu novca ili zbog neispunjenja obaveza koje su maloljetniku nametnute primjenom neke druge mjere; 4. *Reparation order* (nalog za obeštećenje, odnosno reparaciju) - mjera koja se sastoji u nametanju obaveze popravljanja štete prouzrokovane krivičnim djelom i to u korist žrtve ili osobe koja je na drugi način pogođena izvršenim krivičnim djelom ili u korist društvene zajednice; 5. *Action plan order* (nalog plana aktivnosti) – krivičnopravna mjera koja se sastoji u nametanju obaveza maloljetniku u vezi s njegovim ponašanjem i mjestom boravka u periodu izvršenja ove mjere; 6. *Anti-Social*

⁶² Ibid.

⁶³ Primjera radi, ako je osoba navršila 12 godina, biće krivično odgovorna. Tako je u Švajcarskoj, Velikoj Britaniji (Engleska i Wales), Sjevernoj Irskoj, Belgiji, Holandiji, Škotskoj, Turskoj i Kanadi; u Austriji, Italiji, Makedoniji, Njemačkoj, Španiji i većini država istočne Evrope minimalna je dob 14 godina. Nižu dob krivične odgovornosti u Evropi imaju Kipar, Irska i Lihtenštajn u kojima je minimalna dob krivične odgovornosti određena na sedam godina.

⁶⁴ Prtenjača Dragičević M., & Bezić, R., (2018), Perspektiva uvođenja doktrine *doli incapax* u Hrvatsko maloljetničko kazneno pravo, *Makedonska revija za kazneno pravo i kriminologija*, 25 (1), 2018, str. 1-37.

Behaviour Order – sankcija koja je dizajnirana da spriječi izazivanje uznemiravanja, uzbune ili nevolje i može biti izdata od relevantnog organa (policije, lokalnog autoriteta itd.); 7. *Community service order* (nalog rada za opšte dobro) – predstavlja mjeru društveno korisnog rada, to je krivična sankcija čija je primjena ograničena samo na kategoriju maloljetnika starih 16 i 17 godina, i to za krivično djelo za koje je zapriječena kazna zatvora, a njena primjena uslovljena je saglasnošću maloljetnika; 8. *Curfew order* (ograničenje slobode kretanja, doslovno nalog policijskog časa) - krivična sankcija koja se sastoji u ograničenju slobode kretanja maloljetnog učinioca krivičnog djela za određeni vremenski period. Zakonom je predviđeno da u odnosu na maloljetnike mlađe od 16 godina ova mjera može da traje najduže tri mjeseca od dana donošenja odluke, a u odnosu na lica starija od ovog uzrasta - najviše šest mjeseci; 9. *Combination order* (kombinovani nalog/sankcija) - krivična sankcija koja se izriče maloljetnicima starijim od 16 godina za krivično djelo zapriječeno zatvorskom kaznom, a predstavlja kombinaciju probacije i društveno korisnog rada (maloljetnik se stavlja pod nadzor službenika probacije za period ne kraći od 12 mjeseci, niti duži od tri godine, uz obavljanje neplaćenog rada u korist društvene zajednice za određeni broj časova, ne manje od 40 i više od 100 časova; 10. *Supervision order* - stavljanje pod nadzor supervizora, krivična sankcija koja se sastoji u stavljanju maloljetnog učinioca krivičnog djela pod nadzor lokalnih organa vlasti, službenika probacije ili člana tima za maloljetnike, i to najduže tri godine; 11. *Probation order* (probacija, doslovno nalog probnog roka, stavljanje na probu) – mjera krivičnog reagovanja koja se sastoji u stavljanju učinioca krivičnog djela pod nadzor službenika probacije (*probation officer*) ili člana tima za maloljetnike određenog od strane lokalnih vlasti po mjestu prebivališta maloljetnika, za period od šest mjeseci do tri godine. Ova krivična sankcija može da se primijeni samo prema maloljetnicima starim 16 ili 17 godina uz njihov pristanak, čime se uslovno odlaže primjena neke druge, prije svega, zavodske krivične sankcije; 12. *Exclusion order* (zabrana posjećivanja određenog mjesta, odnosno određene oblasti) - mjera društvenog reagovanja na kriminalitet koja se sastoji u zabrani da maloljetnik, u određenom periodu koji se precizira u samoj sudskoj odluci, a koje ne može da bude duže od dvije godine posjećuje tačno određeno mjesto ili mjesta, koja se takođe preciziraju samom odlukom suda. Primjenjuje se prema maloljetnicima starijim od 16 godina, ali može da dođe do njenog izricanja i maloljetnim učiniocima mlađim od 16 godina, s tim što se tada skraćuje vrijeme maksimalnog trajanja ove mjere sa dvije godine na tri mjeseca; 13. *Drug treatment and testing order* (naredba ispitivanja - testiranja i liječenja, odnosno nalog za liječenje i ispitivanje) - mjera koju sud može izreći licu starom 16 ili više godina, koje je zavisno od droga ili sklonosti njihovoj zloupotrebi, a pri tome je zavisnost ili sklonost takva da zahtijeva liječenje ili bi liječenje dalo pozitivne rezultate; 14. *Detention and training order* (upućivanje u ustanovu za zadržavanje u kojoj se sprovodi proces vaspitanja, prevaspitanja i stručnog osposobljavanja) - mjera institucionalnog karaktera koja se u načelu primjenjuje prema maloljetnicima starijim od 15 godina u vrijeme donošenja presude. Maloljetnicima starosti između 12 i 15 godina ova sankcija se može izreći samo u onim situacijama kada sud smatra da maloljetnik pokazuje istrajnost u

činjenju krivičnih djela. Do primjene ove mjere dolazi u slučaju težih krivičnih djela (onih zapriječenih kaznom lišenja slobode). Može trajati od četiri do 24 mjeseca. Maloljetnik provodi prvu polovinu u ustanovi, odnosno zatvoru, a drugu polovinu na uslovnom otpustu; 15. *Detention at her Majesty's Pleasure* – predstavlja neku vrstu maloljetničkog zatvora koja se izriče licima koja su bila mlađa od 18 godina u vrijeme izvršenja krivičnog djela, i to za krivično djelo ubistva ili drugo krivično djelo za koje je predviđena kazna lišenja slobode u doživotnom trajanju; 16. *Custodial sentence* – zatvorska kazna koja se izriče maloljetniku kada je krivično djelo tako ozbiljno da je to jedina odgovarajuća kazna. Sud će je izreći i kada sud vjeruje da javnost mora biti zaštićena od maloljetnika. Postoje tri vrste zatvorske kazne: a) *Suspended Sentence* – sud može izvršiocu krivičnog djela “suspendovati” zatvorsku kaznu, ukoliko se ona odnosi na period ispod 12 mjeseci. Sa suspendovanom kaznom zatvora, izvršilac krivičnog djela ne ide direktno u zatvor, ali mora da ispuni od suda postavljene uslove u zajednici u kojoj boravi. Ovi uslovi mogu trajati do dvije godine. Ukoliko počinitelj krivičnog djela prekrši uslove, ili počinu neko drugo krivično djelo, moraće odslužiti originalnu kaznu u zatvoru; b) *Determinate Sentence* – zatvorska kazna koja ima fiksiran, odnosno tačno određen rok i c) *Indeterminate Sentence* – zatvorska kazna koja ima određen minimum i uključuje doživotnu kaznu; 17. *Novčana kazna* može da se izrekne djeci i mladim licima u slučaju osude za krivično djelo za koja se prema zakonu može izreći novčana kazna preko 1.000 funti, a u slučajevima kada se radi o licima starijim od 14 godina, odnosno preko 250 funti za mlađe od 14 godina⁶⁵.

1.15. Kanada

Zakon o krivičnom pravosuđu za maloljetnike Kanade donesen je 1. aprila 2003. godine. Prema ovom zakonskom tekstu pojam maloljetnika prema kojem se primjenjuju odredbe navedenog zakona određen je u članu 2 Zakona. Tako se maloljetnicima u krivičnom pravnom smislu smatraju lica od 12 do 18 godina. Djetetom se smatra lice koje ima manje od 12 godina (član 2)⁶⁶.

Suštinu Zakona o krivičnom pravosuđu za maloljetnike Kanade čine vanskudske mjere i vanskudske sankcije. Vanskudske mjere predstavljaju druge mjere osim onih u okviru ovog zakona, koje se koriste prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela podrazumijevajući pod ovim i vanskudske sankcije. S druge strane, vanskudska sankcija jeste svaka sankcija predviđena programom u članu 10. Policijski službenici imaju mogućnost preduzimanja vanskudskih mjera. Dakle, oni mogu da ne preduzmu nijednu mjeru, ali mogu i da maloljetnika upozore, stave pod nadzor, odrede mu odgovarajući program ili uz saglasnost maloljetnika, da ga upute u odgovarajuću službu lokalne zajednice koja je podobna da mu pomogne da ne učini novo krivično djelo⁶⁷.

⁶⁵ Orić, M. Nejra, (2018), *Krivičnopravni status maloljetnika u zakonodavstvu Engleske i Velsa – putokaz za BiH*, Pravni savjetnik, Univerzitet u Tuzli.

⁶⁶ Mitrović, Lj., (2012), *Sistem kaznenih sankcija u Republici Srpskoj*, Naučna monografija, Međunarodno udruženje naučnih radnika – AIS - Banja Luka, str. 293-294.

⁶⁷ Ibid.

Za suđenje maloljetnicima, u pravilu, nadležan je sud za maloljetnike (član 14). Uz sud, treba pomenuti još dvije institucije koje su bitne prilikom izbora odgovarajuće sankcije: a) sudski odbori za mlade i b) konsultativne grupe (član 19)⁶⁸.

Kazna lišenja predstavlja posljednje sredstvo i može biti izrečena isključivo za krivična djela koja sadrže elemente nasilja.

1.16. Holandija

Holandija nema poseban zakon o maloljetnicima, već se odredbe o materijalnom pravnom položaju maloljetnika nalaze u Krivičnom zakonu iz 1921. godine. a procesnopravne odredbe u Zakonu o krivičnom postupku iz iste godine (sa čestim izmjenama, posebno odredaba o maloljetnicima)⁶⁹.

Granice krivičnog pravnog maloljetstva iznose 12 godina donja i 18 godina gornja, a posebne odredbe o maloljetnicima u Zakonu o krivičnom postupku primjenjuju se ako maloljetnik na početku suđenja nije navršio 18 godina⁷⁰.

1.17. Španija

Španija je u pogledu krivičnog pravnog tretmana maloljetnika prošla vrlo interesantan put u posljednjih 20-ak godina. Nakon što je 1991. godine Ustavni sud proglasio neustavnim Zakon o maloljetnicima iz 1948. godine, koji je za maloljetnike od 12 do 16 godina usvojio zaštitni model maloljetničkog pravosuđa, bilo je doneseno nekoliko zakona koji su na posve nov način uređivali pravni položaj maloljetnika⁷¹. Najprije je Krivični zakon iz 1995. godine granice krivičnog pravnog maloljetstva povišio na 14 i 18 godina, a zatim je organski zakon iz 2000. godine (stupio na snagu 2001. godine) ponovo uspostavio krivično pravnu odgovornost maloljetnih lica (napuštenu ranijim zakonom iz 1948. godine) koje su počinile krivično djelo propisano Krivičnim zakonom⁷². U njemu su sadržane odredbe materijalnog i procesnog karaktera i one imaju prednost u odnosu na opšte odredbe Krivičnog zakona i Zakona o krivičnom postupku, koje su supsidijarnog karaktera⁷³.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Carić, A., & Kustura, I., (2010), Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo? *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 47, 4/2010, str. 779-820.

⁷⁰ Carić, A., & Kustura, I., (2010), Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo? *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 47, 4/2010, str. 779-820.

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid.

1.18. Poljska

Poljska je jedna od rijetkih evropskih država koja za suđenje maloljetnim učiniocima krivičnih djela ima porodične sudove. Oni djeluju kao posebna odjeljenja okružnih sudova, dakle u okviru redovnog pravosudnog sistema. Zakon o maloljetnicima, donesen 1982. godine, naglašava socijalni paternalistički pristup problematici maloljetničke delinkvencije⁷⁴. U njemu su elementi vaspitanja i socijalne rehabilitacije maloljetnika vidljivi ne samo iz Preambule, već i iz odredaba o mjerama koje se primjenjuju prema maloljetnicima kao i važne uloge porodičnog suda i porodičnog sudije u svim stadijima postupanja u maloljetničkim predmetima. Porodični sudovi u Poljskoj formirani su koncem sedamdesetih godina prošlog vijeka kao posebna odjeljenja okružnih sudova, a njihova koncepcija zasniva se na ideji da isti sudija treba postupati u različitim situacijama koje se javljaju kod svih članova jedne porodice. Tako isti sudija rješava probleme porodičnog i starateljskog prava (sa izuzetkom brakorazvodnih postupaka koji su 2001. godine preneseni u nadležnost građanskih regionalnih sudova), slučajeve prisilnog tretmana ovisnika o alkoholu i drogi, slučajeve maloljetnika ispod 18 godina koji su problematičnog ponašanja, kao i predmete kažnjivih radnji maloljetnih učinilaca starosti između 13 i 16 godina.

Zakon o maloljetnicima razlikuje dvije kategorije maloljetnika prema kojima se primjenjuju vaspitne i medicinske mjere, te mjere popravljanja. Vaspitne i medicinske mjere mogu se primijeniti kako prema maloljetnicima koji su počinili neku kažnjivu radnju (to su krivična djela i određene vrste prekršaja), tako i prema maloljetnicima starosti između 13 i 16 godina, ali manje od 18 godina, koji pokazuju ozbiljne poremećaje u ponašanju. Što se tiče mjera popravljanja, one se mogu primijeniti samo prema maloljetnicima koji su nakon trinaestog, a prije sedamnaestog rođendana počinili krivično djelo, pod uslovom da to zahtijeva visok stepen pokvarenosti učinioaca, te okolnosti i priroda izvršenog djela, posebno ako je malo vjerovatno da se vaspitnim mjerama može postići rehabilitacija maloljetnika⁷⁵.

Prema Zakonu o maloljetnicima mjere popravljanja jesu odgoda smještaja ili neposredan smještaj maloljetnika u popravni dom na unaprijed neodređeno vrijeme, u kojem može ostati do 21 godine života. Glavni kriteriji koje sud pri izboru najprikladnije mjere treba uvažiti jesu ličnost maloljetnika, uz posebno uvažavanje njegove dobi, duševnog i fizičkog razvoja, zdravstvenog stanja, osobina i ponašanja, a takođe i uzroka i stepena pokvarenosti, njegove/njene sredine i uslova vaspitanja. Kada se radi o smještaju maloljetnika u popravni dom, treba uzeti u obzir i prirodu izvršenog krivičnog djela.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Carić, A., & Kustura, I., (2010), Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo? *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 47, 4/2010, str. 779-820.

Literatura:

- Bačić, F., (1981), Maloljetničko krivično pravo poslije 1. jula 1977. godine, *Nаша zakonitost*, Zagreb, 5/1981.
- Bergent, M., (1973), *Slovenski mladostniki na krivi poti*, Ljubljana.
- Carić, M., & Pleić, M., & Radić, I., (2021), Primjena maloljetničkog prava u kaznenom postupku prema mladim punoljetnicima, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* (Zagreb), vol. 28, broj 1/2021.
- Carić, A., & Kustura, I., (2010), Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo? *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 47, 4/2010.
- Cohen, A.K., (1961), *Kriminelle Jugend*, Hamburg.
- Hasić, J., (2017), Sistem prevencije maloljetničkog prestupništva i krivično-pravnih mjera za maloljetne izvršioce krivičnih djela u Češkoj Republici, *Pravna misao: časopis za pravnu teoriju i praksu*, God. 48, br. ¾, Sarajevo.
- Jovašević, D., (2007), Sistem vaspitnih mjera u domaćem i uporednom pravu, *Strani pravni život*, Beograd, 1–2/2007.
- Kovačević, M., (2015), Maloletnički kriminalitet u Rusiji – krivičnopravna reakcija, trendovi kretanja i ključni problemi, *Megatrend revija*, Vol. 12, No 2.
- Korošec, D., (2008), Predlog najnovijeg Slovenskog Krivičnog zakonika sa posebnim osvrtom na decu i maloletnike kao počinitelje krivičnih djela, *Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu*, Beograd.
- Kostić, M., (1997), Децата пред кривичноет суд, *Zbornik radova Nezavisnoto sudstvo i pravnata država*, Skopje.
- Matovski, N., (2008), Krivičnopravni aspekti maloletničke delinkvencije u Makedoniji, *Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu*, Beograd.
- Mitrović, Lj., (2012), *Sistem kaznenih sankcija u Republici Srpskoj*, Međunarodno udruženje naučnih radnika – AIS - Banja Luka.
- Mitrović, Lj., (2013), Vaspitne preporuke i njihova primjena u uporednom pravu, *Godišnjak Fakulteta pravnih nauka Panevropskog univerziteta APEIRON u Banjoj Luci*, broj 3, Banja Luka.
- Orić, M. Nejra, (2018), *Krivičnopravni status maloljetnika u zakonodavstvu Engleske i Velsa – putokaz za BiH*, Pravni savjetnik, Univerzitet u Tuzli.
- Penko, B., & Strolig, K., (1999), *Kazenski zakonik z uvodnim pojasnili*, Ljubljana.
- Prtenjača Dragičević M., & Bezić, R., (2018), Perspektiva uvođenja doktrine *doli incapax* u Hrvatsko maloljetničko kazneno pravo, *Makedonska revija za kazneno pravo i kriminologija*, 25 (1), 2018.
- Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Komentar Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku*, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, JU Službeni glasnik Republike Srpske, Banja Luka.
- Simović, M. & Jovašević, D. & Mitrović, Lj. & Simović-Nišević, M., (2021), *Maloljetničko krivično pravo*, treće izdanje (izmijenjeno i dopunjeno), Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo.
- Soković, S., & Bejatović, S., (2009), *Maloletničko krivično pravo*, Pravni fakultet u Kragujevcu.

Zakoni:

- Закон за правда за децата, Службен весник на Република Северна Македонија, број 66/2024.
- Закон о поступанју према малолетницима у кривичном поступку Црне Горе, Службени лист Црне Горе, br. 64/2011 i 1/2018.
- Закон о малолетним учиницима кривичних djела и кривичноправној заштити малолетних лица у Републици Србији, Службени гласник Републике Србије, број 85/2005.
- Закон о судовима за младеж, Народне новине Хрватске, br. 84/2011; 143/2012; 148/2013; 56/2015 i 126/2019.

JUVENILE CRIMINAL SANCTIONS IN COMPARATIVE LEGISLATION

Ljubinko Mitrović

Full Professor, Faculty of Legal Sciences of the Pan-European University APEIRON in Banja Luka, ljubinko58@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-3809-4183>

Miloš Bukejlović

LLB with passed bar exam, Vice President of the Government of the Republic of Srpska and Minister of Justice of the Republic of Srpska, milosbukejlovic@gmail.com

Abstract: *Juvenile criminal sanctions represent the law-prescribed measures of social response to juvenile perpetrators of criminal offenses imposed by law-defined authorities with the aim to protect society from crime through education, re-education and proper development of minors. A minor cannot be imposed a criminal sanction for a criminal offense that has not been defined by the law as a criminal offense before it was committed, nor can a criminal sanction be imposed that has not been prescribed by the law as a criminal sanction before the criminal offense was committed. Their purpose is to suppress criminal acts that violate or endanger values protected by criminal legislation, that is, to suppress all types and forms of juvenile delinquency. Almost all modern criminal legislation has a special system of juvenile criminal sanctions in their system of criminal sanctions that is largely based on the standards set by international legal acts (adopted within and under the auspices of a universal organization - the United Nations, or a regional organization - the Council of Europe). In comparative legislation, educational measures are unavoidable juvenile sanction. In addition, a significant number, especially of European countries, foresee the penalty of juvenile imprisonment in their legislation, as well as a number of security measures. Alongside to juvenile sanctions, we should certainly not forget a series of sui generis measures, i.e. alternative measures that are imposed to these perpetrators of criminal offenses.*

Keywords: *juveniles, juvenile criminal sanctions, educational measures, juvenile prison sentence.*